

Mgr Piotr Kępski

Reprezentacje narkotyków w dyskursie prasy codziennej. Perspektywa władzy Michela Foucaulta

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra Sałustowicza

STRESZCZENIE

Celem pracy jest zbadanie reprezentacji czterech narkotyków (heroina, kokaina, amfetamina i marihuana) w polskiej prasie codziennej oraz przeanalizowanie wpływu władzy na prasowe dyskursy o narkotykach. Badany okres obejmował 14 miesięcy: od 1.09.2015 r. do 31.10.2016 r. Badaniem objęto teksty pochodzące z czterech ogólnopolskich dzienników (*Fakt*, *Rzeczpospolita*, *Gazeta Wyborcza* i *Nasz Dziennik*). W analizie tekstów posłużono się metodą krytycznej analizy dyskursu (KAD), którą oparto na pracach Normana Fairclougha.

W warstwie teoretycznej ramy dla badania tworzy koncepcja Michela Foucaulta dotycząca różnych strategii władzy (władza dyscyplinarna, biopolityka, władza-wiedza, rządomyślność, władza pastoralna) oraz technik siebie i technik oporu. Przyjęto założenie, że władza – ze względu na swoje interesy i dążenie do zachowania prawno-instytucjonalnego *status quo* – będzie wpływać na prasowe dyskursy o narkotykach w celu kształtowania negatywnych reprezentacji tych substancji i ich użytkowników.

Uzyskane wyniki pozwalają uznać za uzasadnioną tezę, że władza i jej dyskursy wywierają wpływ na prasowe dyskursy o narkotykach. Podstawowym efektem oddziaływania władzy jest uniwersalna i hegemoniczna tendencja do kryminalizacji narkotyków we wszystkich gazetach. Dotyczy to w najwyższym stopniu amfetaminy, która niemal wyłącznie prezentowana jest przez pryzmat przestępczości. Silna tendencja do kryminalizacji występuje również w odniesieniu do kokainy, która również posiada silne konotacje celebryckie, a także heroiny, która dodatkowo jest ukazywana jako substancja uzależniająca, powodująca śmierć lub społeczną degenerację (ćpun). Inaczej wygląda sytuacja w odniesieniu do marihuany. Substancja ta posiada dychotomiczną, negatywno-pozytywną reprezentację. Jest konstruowana w dyskursach prasy jako nielegalny narkotyk lub jako marihuana medyczna. W niektórych tekstach (*Gazeta Wyborcza*, *Rzeczpospolita*) pojawia się dodatkowo marihuana rekreacyjna („mięka” używka).

Konsumenci narkotyków prezentowani są w polskich gazetach jako: a) ćpuny, celebryckie ćpuny lub osoby chore (heroina), b) celebryci, przedstawiciele elit albo przestępcy (kokaina) lub c) kryminaliści, kibole i ogólnie młodzi mężczyźni (amfetamina). Profil użytkowników marihuany jest bardziej różnorodny: mogą to być zarówno przestępcy i

dewianci (narkotyk), celebryci lub zwykli ludzie (używka), jak i pacjenci, w tym dzieci (marihuana medyczna). W przeważającym stopniu konsumenci i posiadacze substancji odurzających są konstruowani jako *oni*, dewianci, często jako przestępcy. Wyjątkiem jest marihuana medyczna, której użytkownicy budzą współczucie i mogą być objęci wspólnotową tożsamością *my*.

Odnosnie strategii dyskursywnych stosowanych wobec narkotyków, jak już wspomniano, dominującą i hegemoniczną pozycję posiada kryminalizacja. Stosunkowo częstą strategią jest celebrytyzacja stosowana przez wszystkie gazety z wyjątkiem *Naszego Dziennika*. Inne strategie dyskursywne wobec narkotyków to: medykalizacja, polityzacja (odgrywa kluczową rolę w konstruowaniu marihuany medycznej), moralizacja. Z kolei strategie hedonistyczno-wolnościowe (techniki siebie lub liberalna rządomyślność) albo krytyka władz i restrykcyjnej polityki narkotykowej (opór wobec władzy) odgrywają marginalną rolę w tekstach prasy codziennej. Znikoma rola strategii afirmujących narkotyki w prasie codziennej świadczy o wpływie władzy na dyskursy gazet oraz potwierdza skuteczność strategii kryminalizacji stosowanej przez władzę dyscyplinarną.

Na podstawie analizy prasowych tekstów o narkotykach stwierdzono, że zdecydowanie przeważają relacje prezentujące narkotyki w negatywnym świetle. Służą one reprodukcji i legitymizacji dyskursu prohibicyjnego postulowanego przez władzę dyscyplinarną i biopolityczną.

Słowa kluczowe: narkotyki, dyskurs, krytyczna analiza dyskursu (KAD), władza, Foucault